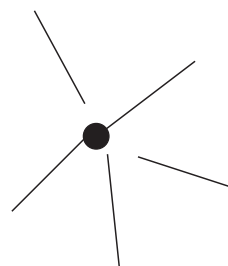

Träffpunktsverksamhet och annat stöd

Britt-Marie Toftfelt Axelsson Christina Manhem Frändsjö
Sammanfattning av en projektrapport från FUB Utveckling

Sammanfattningen har utförts av Olov Andersson för FUB Utveckling
i oktober 2001

Rapporten i sin helhet kan erhållas från Riksförbundet FUB, Box 6436, 113 82
Stockholm, telefon: 08-508 866 00, telefax: 08-508 866 66, e-Post: fub@fub.se

Innehåll:

Inledning, bakgrund och syfte	sidan 3
Stöd från träffpunkt	sidan 4
Boendesituationen	sidan 5
Arbetsituationen	sidan 6
Fritidssituationen	sidan 7
Socialt nätverk	sidan 7
Ekonomisk situation	sidan 8
Hälsotillstånd	sidan 8
Bemötande	sidan 9-10

Inledning, bakgrund och syfte

Rapporten *Träffpunktsverksamhet och annat stöd* är en uppföljning av rapporten *Livssituationen för lindrigt utvecklingsstörda i eget boende från 1995*. Där framkom bl a att det stöd som gavs från träffpunkter var mycket viktigt. Författarna valde därför att speciellt studera denna stödform, men följde även upp boendesituationen och stöd i hemmet, arbetssituationen och stöd i arbetet, fritidssituationen och stöd via fritiden, stöd via socialt nätverk, stöd med ekonomin samt hälsotillstånd och åsikter om bemötande.

Den ursprungliga undersökningsgruppen bestod av 106 personer vilka alla hade egen bostad i Göteborg och Bohuslän. I denna uppföljning blev bortfallet 29 personer, 20 män och 9 kvinnor. Sammanlagt 18 personer, 13 män och 5 kvinnor, hade flyttat till ett mer skyddat boende som gruppboende, äldreboende eller behandlingshem, 6 personer hade avlidit och några hade flyttat från Göteborg och Bohuslän. I den förra undersökningen gjordes en bedömning av helhetssituationen för varje person och det visade sig då att kvinnorna som grupp hade en bättre helhetssituation än männen. Detta ger också utslag i bortfallet, där över hälften av männen tidigare bedömdes ha en dålig helhetssituation.

Syftet med undersökningen var att belysa hur ett bra stöd ser ut i brukarens perspektiv samt hur man via träffpunkter, kontaktlägenheter eller på annat sätt kan tillgodose detta behov. Träffpunkterna, eller kontaktlägenheterna som de ibland kallas, är belägna i olika lokaler runt om i Göteborg och i Bohuslän. Öppettiderna varierar och verksamheten riktar sig till de personer som har egen bostad inom ett visst område. På vissa träffpunkter finns personal, som har hela sin tjänst förlagd dit. På andra, där öppethållandet är mer begränsat, arbetar personalen även inom hemtjänst, fritidsverksamhet, habiliteringsteam eller dagcenterverksamhet. De som besöker träffpunkterna gör det utifrån sina egna behov, på eget initiativ och på egna villkor. De går dit för att få hjälp med sådant de tycker är svårt, t ex läsa ett brev eller anmäla sig till en aktivitet. Man går också dit för att träffa personal och kamrater och samtala över en kopp kaffe. På vissa ställen kan man också äta en bit mat.

Syftet med träffpunkterna är att ge ett skydd mot social isolering. Behovet av stöd varierar från person till person och det gäller därför att från samhällets sida vara lyhörd för den enskilde personens behov och kunna erbjuda flexibla lösningar. Stödet bör vara tillgängligt såväl på fritiden, på arbetet som i hemmet.

De 12 personer som hade flyttat till gruppboende ingick egentligen inte i uppföljningen, men man ville veta hur detta hade påverkat deras situation och om de själva varit delaktiga i beslutet. De flesta hade varit aktiva kring beslutet, oftast tillsammans med personal eller anhöriga. De allra flesta trivdes bättre nu. De kände sig tryggare när det fanns personal i närheten, men en tredjedel tyckte att de stördes av de övriga boende. En av de intervjuade var den enda med lindrig utvecklingsstörning i den gruppboenden, de övriga hyresgästerna var flerhandikappade eller gravt utvecklingsstörda.

Stöd från träffpunkt

Många som har funktionshinder saknar möjlighet till spontana aktiviteter och det är inte i första hand fler aktiviteter som behövs. Det som saknas är samlingspunkter dit man kan ta sig utan att i förväg uppge när man ska komma eller när man ska åka hem. Knappt hälften av de intervjuade hade kontakt med en träffpunkt som de besökte mer eller mindre regelbundet.

Man kan urskilja fyra olika skäl till att man behövde en träffpunkt att gå till:

- **Ha någonstans att gå.** En tredjedel av dem som besökte träffpunkter tyckte att det var skönt att det fanns ett ställe som var öppet, dit man var välkommen och dit man kunde gå på egna villkor. Man har någonstans att gå om det är tråkigt.
- **Prata med och få hjälp av personal.** Ungefär en fjärdedel gick till träffpunkten i syfte att träffa personal. Det kändes tryggt att ha någon att vända sig till när man behövde prata eller be om hjälp.
- **Kunna träffa och umgås med vänner.** För många var träffpunkten en naturlig mötesplats. Det fanns här en tydlig skillnad mellan män och kvinnor. 33% av kvinnorna gick dit för att i första hand träffa sina vänner mot 14% av männen.
- **Kunna delta i olika aktiviteter.** Det var vanligare att männen sökte sig till träffpunkterna på de aktiviteter som fanns där, 24% mot 11% för kvinnorna.

I den tidigare studien visade det sig att de som hade regelbunden kontakt med en träffpunkt hade färre psykiska problem än de övriga. Detta gäller även i denna uppföljning. Ingen av dem uppgav att de mådde psykiskt dåligt, de flesta mådde bra men många hade fysiska krämpor som diabetes, ont i ryggen, högt blodtryck, reumatism eller allergi. Ifråga om praktisk hjälp i hemmet hade drygt en tredjedel av dem som besökte träffpunkter stöd enbart från hemtjänsten. Ungefär lika många hade hjälp av flera personer, t ex anhöriga, habiliteringsassistent eller kombination av dessa. Det var alltså ofta flera personer inblandade i stödet, vilket i sig också kan öka det sociala nätverket. I den gruppen som inte besökte träffpunkter var det vanligast att man enbart hade hjälp från hemtjänsten. De flesta i denna grupp uppgav också att de mådde bra, men några (13%) mådde psykiskt dåligt. I bägge grupperna klarade man sig själv i ungefär samma utsträckning.

Boendesituationen

Eget boende definieras här som en bostad som inte är gruppostad och där man har eget kontrakt på lägenheten. I undersökningen från 1995 hade 20 % en dålig boendesituation. Bland dem som fortfarande bor kvar i den egna bostaden var de flesta nöjda och många kände såväl frihet, självständighet som delaktighet och de allra flesta som hade stöd i boendet var nöjda med det stöd de fick. Förmodligen har det nu skett en större individuell anpassning efter önskemål och behov.

På frågan om vad man uppskattade mest i det egna boendet svarade de flesta att man får bestämma själv. Att ha kontroll över den egna aktiviteten har stor betydelse för upplevelsen av självständighet och utövande av självständighet. Att få hjälp på egna villkor är viktigt. Man vill vara delaktig då hjälpbehovet diskuteras, men framför allt vill man kunna prata med hemtjänstpersonalen och bli respekterad. Många uttrycker också att det är viktigt att bostaden har ett bra läge. Det är betydelsefullt för självkänslan att man varit delaktig i flyttningen och man vill ha nära till träffpunkt eller arbetsplats.

För personer med utvecklingsstörning i eget boende är det av avgörande betydelse att ha ett socialt nätverk, särskilt att ha en vän eller nära bekant som man tycker om och delar intressen med. Ett bra stöd består av två delar: en praktisk som innehåller råd och information och en emotionell där man uttrycker känslor, får moraliskt stöd och förståelse som stärker självkänslan. Ett vanligt svar på hur man tycker att bra personal skall vara är att de ska "sköta det vanliga på rätt sätt och så prata med oss". 73 % av de intervjuade hade nu stöd av något slag i hemmet mot ca 50 % i förra undersökningen. Om behovet av stöd ökat eller om det blivit mer uppmärksammat är inte känt

Arbetssituationen

Liksom för de flesta är arbetsplatsen viktigt för personer med utvecklingsstörning. Det är också en plats där man kan få stöd i den dagliga tillvaron. De allra flesta av de intervjuade hade sin sysselsättning inom någon form av dagcenterverksamhet, vilket kan innebära även s k utflyttat dagcenter. Denna verksamhet kan bestå av små grupper med en eller flera arbetsledare som sköter uppgifter på t ex ett café eller en kommunal förvaltning. Ca 20 % arbetade på öppna marknaden och Samhall.

Studien uppmärksammar ett antal faktorer, som de intervjuade anser vara viktiga för en bra arbetssituation. Man vill ha struktur på sin arbetsdag, veta vad man ska göra och ha en bra överblick över dagens arbete. Arbetsledaren är en betydelsefull person och kan för en del arbetstagare utgöra det viktigaste stödet, en man kan prata med även om det inte berör arbetet. Arbetsledaren ska ge trygghet och leda arbetet på ett demokratiskt sätt så att man kan känna arbetsgemenskap med gruppen.

Många uppgav att det var viktigt att ha ett meningsfullt arbete. Man vill känna att man fyller en funktion, att det man gör är viktigt. Så gott som alla vill ha omväxling i arbetet och man vill kunna ha roligt. Det var viktigt att kunna få skämta med personalen och sina arbetskamrater. De allra flesta trivdes bra eller mycket bra med sitt arbete. Några, som arbetade inom traditionell eller utflyttad dagcenterverksamhet, uppgav att de inte trivdes. De tyckte att arbetskamraterna var högljudda och att de kände sig besvärade av dem. Några trivdes inte med personalen och någon var på väg att byta arbete.

En del av de intervjuade började spontant tala om negativa upplevelser, men då ofta om hur det var förr, om tidigare arbeten de haft på stora dagcenter. Det kunde handla om personalens förhållningssätt, men också om för stora grupper med en blandning av gravt och måttligt utvecklingsstörda. De tyckte inte att de klarade samvaron med arbetskamraterna och att det var fel att blanda för mycket. På mindre orter har man ofta inte så stora möjligheter att arbeta med utflyttade grupper, men allmänt upplevde intervjuarna att det skett stora positiva förändringar inom dagcenterverksamheten. På de allra flesta håll anpassade man arbete individuellt för de personer som intervjuades. Jämfört med den tidigare undersökningen är trivseln och tillfredsställelsen med arbetet bättre nu. Framför allt gällde detta personer som arbetade inom dagcenterverksamheten, där 85 % nu tyckte att de trivdes bra eller mycket bra mot 65 % tidigare.

Fritidssituationen

De flesta personer med funktionshinder vill ha möjlighet att vara aktiva och göra vad de vill på sitt sätt. Men många är också beroende av stöd för att få en meningsfull och varierad fritid. De flesta av de intervjuade är med i någon förening och går ofta på aktivitetsaftnar, kurser och danskvällar eller deltar i kortare eller längre resor. Fritidsaktiviteterna skilde sig inte mycket från dem som man ägnade sig åt 1995. Det fanns dock nu ett större utbud av arrangerade resor och fler reste också på egen hand. Det var fler som deltog i kyrkliga aktiviteter och några hade skaffat sig datorer, som man jobbade med hemma. Bowling, innebandy och fotboll var de mest populära idrotterna.

En fjärdedel ville gärna ha ytterligare någon fritidsaktivitet, t ex gå på ishockeymatcher, styrketräna eller börja rida. Anledningar till att man inte gjorde det kunde vara att det var för dyrt eller att aktiviteten låg för sent på kvällen och man inte vågade gå ut ensam. De flesta ägnade sig åt någon form av hobbyverksamhet hemma. Det vanligaste var handarbete. Många hade ett eget husdjur t ex en fågel eller katt och de flesta lyssnade på musik och samlade på videofilmer. Många bandade själv från TV och radio.

Socialt nätverk

I den tidigare undersökningen framkom att det sociala nätverket för personer som helt eller delvis vuxit upp på institution till största delen bestod av formella kontakter, d v s personal av olika kategorier. Få anhöriga ingick i nätverket. Personer uppvuxna i föräldrahemmet hade fler och tätare anhörigkontakter och även andra informella kontakter. Vid uppföljningen visade det sig för både män och kvinnor i samtliga åldersgrupper att anhöriga och anhöriga tillsammans med vänner och personal var de mest förekommande personerna i nätverket. I åldersgruppen 31 – 40 år var dock nätverket något starkare än i högre ålder. Ca 40 % träffar sina föräldrar minst en gång i månaden och fler än hälften träffar sina syskon lika ofta. I det informella nätverket ingår också grannar och vänner och fler än hälften uppgav att de träffade vänner flera gånger i månaden. Drygt 10 %, samtliga kvinnor, var gifta eller sambo.

I det formella nätverket ingår bl a den personal som ger stöd och hjälp i bostaden. Stödet blir dock inte bara praktiskt utan också känslomässigt och därigenom blir denna personal ofta också en del av det informella nätverket. Flera av de intervjuade hade regelbunden kontakt psykolog, kurator och habiliteringsassistent.

Kontaktpersonen tillhör också både det formella och det informella nätverket. Många av de intervjuade berättar om hur viktig deras kontaktperson är. Det är viktigt att man passar ihop och har förtroende för varandra. Antalet kontaktpersoner har, särskilt bland männen, ökat kraftigt sedan 1995. Kommunerna i upptagningsområdet har satsat aktivt genom att anställa särskild personal med uppgift att rekrytera och följa upp kontaktpersonerna

Ekonomisk situation

Mer än 80 % hade pension, övriga hade inkomst från lön eller lön och delpension. De flesta ansåg att deras inkomst räckte till, men på frågan om det fanns sådant man vill göra men inte hade råd till, svarade nästan hälften att visst fanns det sådant. Man skulle vilja resa, köpa en ny kappa eller en möbel och några skulle behöva gå till tandläkaren men hade inte råd nu.

Många har god man och där skiftar omdömena. Flera tyckte att de förutom hjälp med ekonomin fick ett personligt stöd av sin gode man, medan andra kände sig omyndigförklarade och övervakade. Några som hade anhöriga som god man var missbelåtna och hade hellre velat ha en utomstående. Det ekonomiska stödet från god man, hemtjänst eller anhörig kan bestå av hjälp med att planera ekonomin, men också genom att t ex hämta pengar till mat och personliga utgifter varje vecka.

Intrycket är att många har fått en försämrad ekonomi under de senaste åren. Några avstår helt från hemtjänst för att de tycker att de inte har råd, andra skulle vilja ha fler timmar. Ett par personer avstår från fritidsaktiviteter för att pengarna inte räcker till kursavgifter och färdtjänst. I en del kommuner har måltidsavgiften höjts på dagcentret och på något håll tar man betalt för resor med dagcentrets buss till och från arbetet. Det spelar stor roll i vilken kommun man bor.

Hälsotillstånd

Samarbete, gemenskap och socialt stöd är viktiga förutsättningar för att människor ska trivas och må bra. För personer med utvecklingsstörning är denna del av tillvaron ännu viktigare eftersom funktionshindret ofta har mycket negativa effekter på gemenskap, nätverkets storlek, det sociala stödets kvalitet. 75 % av männen och 59 % av kvinnorna i undersökningen tyckte att de mätte bra. En fjärdedel hade fysiska krämpor och 7 % hade psykiska besvär. Känslor av att vara orolig, nervös eller ledsen var dock vanliga och kunde bero på osäkerhet inför nya situationer eller svårigheter i arbetet. Knappt hälften hade någon att prata med när de blev oroliga, nervösa eller ledsna. Fler än hälften av de intervjuade använde något slag av medicin som psykofarmaka, smärtstillande, hjärtmediciner eller insulin.

På frågor om vad man ansåg vara mest positivt i deras liv angavs ofta friheten i att bo själv och kunna bestämma. Särskilt gällde detta personer över 50 år av vilka många vuxit upp på institution. I åldersgruppen 31 – 40 år var det istället relationer till andra, som var det bästa.

Bemötande

De som ingick i undersökningen hade alla erfarenhet av olika kategorier av personal. I det stöd som personalen ger ingår också någon form av relation, som var mycket viktig för de intervjuade, eftersom de var beroende av det stöd de fick. Flera av dem har tidigare i livet vistats på vårdhem och kan berätta om skillnaden i det bemötande man fick av personalen då och det bemötande man får idag. Så gott som samtliga betonar den skillnad som har ägt rum

På frågan hur man vill bemött, hur personalen ska vara, svarar man följande:

- Förstående, respektfull, lyssnande 48 %
- Snäll, glad, trevlig 30 %
- Hjälpsam 14 %
- Övriga svar 8 %

Intervjuer gjordes också med personal vid fem träffpunkter i Göteborg och i en kranskommun bl a beträffande vad man ansåg vara väsentligt för en bra träffpunkt och vad de trodde att besökarna ansåg vara viktigt med träffpunkten. På tre ställen hade man stöd av personalhandledning, men vid de två andra tyckte man inte att man hade något stöd och inte heller att ledningen tog hänsyn till den erfarenhet och kunskap som fanns i personalgruppen.

På de flesta träffpunkter gav man praktiskt stöd av olika slag, men man såg följande som de viktigaste uppgifterna:

- ge samtalsstöd
- fungera som en länk ut i samhället
- ge social träning
- få de utvecklingsstörda att känna sig respekterade

Personalen ansåg själva att det största värdet med träffpunkten låg i att:

- den var lättillgänglig och frivillig
- man alltid var välkommen
- man kunde komma dit och prata av sig och koppla av
- personalen var vänlig och glad, förstående och ”densamma” (stannade kvar)

Personalen antog att det som besökarna värdesatte mest var:

- tryggheten i att det fanns någonstans att gå
- att där alltid fanns personal, som kunde ge både känslomässigt och praktiskt stöd
- att personalen var tydlig och lyhörd
- att träffpunkten var ett ställe dit man kunde gå för att ha roligt, där man kunde skratta och skoja med personalen

Personalen ombads också att beskriva vad de trodde att utvecklingsstörda uppskattade mest hos dem. Det var, menade man, att personalen:

- är flexibel, en del vill att man lägger sig i, andra vill ha så mycket hjälp som möjligt
- är enkel, rak och ärlig, utan krusiduller
- alltid står vid sitt ord
- är respektfull
- är glad och att man kan skoja och ha roligt tillsammans

Överensstämmelsen är god mellan svaren från personalen och de utvecklingsstörda.

Riksförbundet FUB
FUB Utveckling
Box 6436
113 82 STOCKHOLM
tel 08-508 866 00
fax 08-508 866 66
e-post: fub@fub.se
hemsida: www.fub.se

FUB
För Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna